

"Qara qızıl"ın vətəni Azərbaycandır - Bibiheybətdən başlayan uğur salnaməsi

Azərbaycanın neft salnaməsi nəinki iqtisadi yüksəlisin hekayəsidir, həm də xalqın zəhməti, elmin iradəsi və mühəndis dilişüncəsinin parlaq təcəssümüdür. Bu salnamənin yaddaşlara hakk olunan ən önəmli səhifələrindən biri Bibiheybət yatağından başlayır. XIX əsrə Azərbaycanın neft tarixinə daxil olan hadisələr tədrici inkişaf yox, sürətli sıçrayışlarla doludur.

Bakı torpaqları əsrlər boyu insanlara zənginlik bəxş edib. Yeraltından çıxan "qara qızıl" bu torpağın həm qüdrəti, həm də taleyi olub. Dədə-babalar bu sərvətdən faydalananmanın yollarını intuisiya ilə tapirdilər. Zaman keçdik-

də ilk dəfə kəşfiyyat məqsədilə neft quyularının qazılmasına qərar verildi. Vəsaitin miqdarı - min gümüş sikkə - prosesin nə qədər ciddi və strateji bir layihə olduğunu göstərirdi. 1846-ci ilin yanvarında artıq hərəkətə keçilir. Bakı neft və duz mədənlərinin direktoru, dağ mühəndisləri korpusunun podpolkovniki Nikolay Voskoboinikovun rəhbərliyi ilə iki quyu qazılmağa başlanırdı. Neticə qısa zamanda özünü göstərir. Quyulardan biri 21 metr dərinlikdə neft verirdi. Bu, dünyanın ilk sənaye üsullu neft hasilatı hadisəsi kimi tarixe düşüb. Hadisənin tarixi əhəmiyyəti 1847-ci ilin iyulunda Qafqaz canişini knyaz Mixail Vorontsovun imzaladığı rəsmi hesabatlarda da təsdiqlənib. Bu mühüm uğur sadəcə bir texniki yenilik kimi qalmır, Abşeron yarımadasında hasilat sürətle

lənir və gələcək nəsillərə həmin dövrün ruhunu çatdırır.

Xüsusi vurğulanmalıdır ki, Prezident İlham Əliyevin 2017-ci il 26 aprelədə SOCAR-in Bibiheybət mədəninin ərazisində dünyada sənaye üsulu ilə qazılmış ilk quyunun bərpədən sonrakı vəziyyəti ilə tanış olması, burada səsləndirdiyi fikirlər uğurlu enerji strategiyasının, müasir, müstəqil Azərbaycanın gücünün əyani təcəssümüdür. Ölək başçımız bildirdi ki, neftin vətəni Azərbaycandır, neft sənayesi, bax, buradan başlanılmışdır: "Bu gün - artıq 200 ilə yaxın vaxt keçəndən sonra da Azərbaycan dünyada neft ölkəsi, qaz ölkəsi kimi öz sözünü deyir. Bu gün bizim neftimiz xalqımıza məxsusdur. O vaxt biz çar Rusiyasının tərkibində idik və buradan çıxarılan təbii ehti-

cə insan ağılı dərinlərə enmək, bu sərvəti da-ha geniş şəkildə istifadə etmək üçün yeni üsullar axtarmağa başladı.

XIX əsrin əvvəllərində Abşeronda qazılan neft quyuları əsasən fiziki güc hesabına qazılırdı. Lakin artıq bu üsullar ehtiyaclarla cavab vermirdi. 1840-ci illərdən başlayaraq bu sahədə dəyişikliklər zəruri xarakter aldı. Elmi yanışma, texnoloji yeniliklər və dövlət dəstəyi ilə prosesin tamamilə yeni mərhələsi başlandı.

Bu baxımdan 1844-cü ildə baş verən hadisə xüsusiyyətli diqqətəlayiqdir. Zaqafqaziya Vilayəti Baş İdarəsinin Şura üzvü, dövlət müşaviri Vasili Semyonov general Aleksandr Neydqarta ünvanladığı məktubda Abşeron yarımadasındaki neft yataqlarını ətraflı şəkildə təsvir edir. Məktubda hasilatın artırılması, texnoloji yeniliklərin tətbiqi və təşkili məsələlərinə dair konkret təkliflər yer alır. Bu sənəd yalnız bir ekspertin fikirləri deyil, həm də gələcəkdə baş verəcək böyük dəyişikliklərin ilk sıgnalını verirdi. Semyonovun bu təşəbbüs qəbul olundu. 1845-ci ilin aprelində maliyyə naziri Fyodor Vronçenkonun göstərişi ilə Kaspi Xəzini Palatası tərəfindən vəsait ayrıldı. Bibiheybət

artır, neft emal müəssisələri yaranır, yeni yataqlar istismara verilir. Sənayeləşmə prosesi genişlənir, yerli mühəndisler və işçilər bu inkişafın əsas iştirakçılara çevirilir, qazılan hər yeni quyu, yandırılan hər məşəl bu torpağın sabahına işq salırırdı.

XIX əsrin sonlarında doğru Bakı dünya enerji bazارında aparıcı mövqə tuturdu. 1899-1901-ci illər arasında burada hasil edilən neftin miqdarı 11,5 milyon tona çatdı. Bu göstərici Bakı neft sənayesini dünyada birinci sıraya çıxardı. Həmin dövrə sənaye üsullu hasilat prosesinə yeni başlayan ABŞ-da bu rəqəm 9,1 milyon ton təşkil edirdi. Fərqli öz-özlüyündə çox şeyi izah edir.

Bu inkişafda mühüm rol oynayanlardan biri də "Nobel qardaşları neft hasilatı şirkəti" olub. Onların Azərbaycandakı fəaliyyəti tekçə iqtisadi deyil, texnoloji baxımdan da irəliləyişlərə yol açıb. Şirkətin sıfarişi ilə Bakıya gətirilən müasir quyuüstü avadanlıqlar, neftin və neft məhsullarının daşınması üçün ağcaqayın ağacından hazırlanmış faner borular bu sahədəki texnoloji iradənin canlı sübutudur. Bu tarixi eşyalar bu gün muzey ekspozisiyalarında sərgi-

yatlar xalqımızın güzəranına o qədər də təsir etmirdi. Kasıbılıq, səfələt idi. Azərbaycan xalqı böyük bir sərvətin sahibi idi, ancaq özü bu sərvətdən istifadə edə bilmirdi. Sovet dövründə de Azərbaycan neft respublikası kimi özünü göstərmişdir".

Məlumdur ki, müstəqil Azərbaycanın müasir neft salnaməsinin təməlində tarixi bir qərar dayanır. 1994-cü ilin sentyabrında imzalanan və tarixə "Əsrin müqaviləsi" kimi daxil olan bu saziş ölkənin iqtisadi taleyi dəyişən mühüm hadisələrdən biri oldu. Bu müqavilənin imzalanması ilə Azərbaycan neftinin dünya bazarlarına çıxışı üçün geniş bir yol açıldı. Məhz bu proseslə birlikdə Azərbaycan Beynəlxalq Əməliyyat Şirkəti təsis olundu və Dövlət Neft Şirkəti ilə vahid program əsasında əməkdaşlıq başlandı. Həmin müqavilə Azərbaycanın Beynəlxalq enerji bazarındaki mövqeyini gücləndirməklə yanaşı, ölkəmizi qlobal iqtisadi əməkdaşlıq mərkəzine çevirdi. Sazişin ardınca dönyanın 19 ölkəsini təmsil edən 41 neft şirkəti ilə təxminən 30 müqavilə bağlandı. "Əsrin müqaviləsi" həm karbohidrojen ehtiyatlarının miqyasına, həm də yatırılan investi-

siyaların həcmindən görə dünya üzrə ən böyük enerji sazişlərindən biri kimi tarixə düşdü.

Övvəller dəniz platformalarında çalışan neftçilər müxtəlif çətinliklərlə üzləşirdilər. Onların əmək şəraiti və sosial təminatı müasir tələblərə uyğun deyildi. Lakin son illərdə bu sahəyə göstərilən diqqət sayəsində şərait köklü şəkildə dəyişib. Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə həyata keçirilən sosial siyaset çərçivəsində Dövlət Neft Şirkətinin təşəbbüsleri və rehberliyinin səmərəli fəaliyyəti nəticəsində Neft Daşlarında, Pirallahida, Çilov adasında və digər mədən ərazilərində çalışan neftçilər üçün beynəlxalq standartlara uyğun əmək və sosial mühit yaradılıb. Bu istiqamətdə görülən işlər davamlı şəkildə genişləndirilir.

Azərbaycan neftçisi bu gün ölkə iqtisadiyyatının mühərrikidir. Onların fədakarlığı sayəsində dövlətin strateji sektorları güclənir, sosial rifah genişlənir. "Əsrin müqaviləsi" ilə başlanan yol artıq yeni əsrin inkişaf mərhələlərinə çevrilib. Bu yol həm yaddaşdır, həm ümid, həm də gələcək nəsillərə örnək olacaq bir irdirdir.

Nurlan ABDALOV,
"Respublika".